

8. madde ve düşünce özgürlüğü üzerine...

Geçen haftadan devam

BERLİN - Geçen hafta sözünü ettiğimiz kavramlar öyle genel, yuvanlık, elastiki kavramlar ki her siyasal iktidar bu kavramları kendi anlayışına göre istediği gibi yorumlayıp düşünce özgürlüğünü yasal düzeyde istediği gibi sınırladımırlama olanağına sahiptir. Anayasanın 13. maddesi ile bu olanaklara anayasal dayanaklar hazırlanmıştır.

b) Anayasanın 14. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmalarını önlemek gereğesiyle yapılan düzenleme ile tüm hak ve özgürlüklerle beraber düşünce özgürlüğüne de sınırlamalar getirilmiştir.

Bu madde hükmüne göre:

Anayasada yer alan hak ve özgürlüklerin hiçbirini,

- Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak,

- Türk devletinin ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek,

- Temel hak ve özgürlükleri yok etmek,

- Devletin birkişi veya zümre tarafından yönetilmesini veya

- Sosyal bir sınıfın, diğer sosyal sınıflar üzerinde egemenliğini sağlamak veya

- Dil, ırk, din ve mezhep ayrımı yaratmak veya

- Sair herhangi bir yoldan bu kavram ve görüşlere dayanan bir devlet düzeni kurmak amacıyla kullanılmazlar.

Görüldüğü gibi bu madde hükmü de 13. madde gibi çok genel ve elastiki kavramlarla siyasal iktidarların düşünce özgürlüğünü kendi anlayışlarına göre yasal düzeyde istedikleri gibi sınırlamalarına geniş anayasal olanaklar veriyor.

3- Anayasanın ilgili özel maddelerinde düşünce özgürlüğüne getirilen sınırlamalar.

a) Anayasanın 26. maddesi ile düşünce özgürlüğüne sınırlamalar getirilmiştir.

Bu madde hükmüne göre:

Düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü,

- Suçların önlenmesi,

- Suçluların cezalandırılması,

- Devlet sırrı olarak usulüne belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması,

- Başkalarının şöhret ve haklarının, özel ve aile hayatlarının, kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması,

- Yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi gereğesiyle sınırlandırılabilir.

- Ayrıca, düşünceyi açıklamada ancak yasaklanmış bir dil kullanılmaz.

Bu maddede getirilen gerekçelerle, özellikle "suçların önlenmesi" ve "suçluların cezalandırılması" gibi içerikleri alabildiğince yorumlanıp genişletilmeye elverişli genel kavramlarla siyasal iktidarlara düşünce özgürlüğünü yasal düzeyde sınırlandırmada sınırları belirsiz takdir yetkisi veren anayasal dayanak ve olanaklar yaratılmıştır. Bu maddede, siyasal iktidarlara düşüncenin açıklanacağı dilleri belirleme ve yasaklama getirme olanağı da verilmiştir.

b) Anayasanın "Bilim ve Sanat Hürriyeti" başlığını taşıyan 27. maddesi ile düşünce özgürlüğüne sınırlamalar getirilmiştir.

Bu madde hükmüne göre:

- Bilim ve sanatı yayma hakkı, anayasanın 1'inci, 2'nci ve 3'üncü maddelerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaz.

Anayasanın "Başlangıç" kısmının

7. paragrafında "Hiçbir düşünce ve mülahazanın.... Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları karşısında koruma göremeyeceği" hükmüne bağlanıyor.

Anayasanın 2. maddesi ile "Başlangıç" kısmındaki temel ilkeler, 2. maddenin kapsamına alınıyor.

Anayasanın 4. maddesi ile anayasanın 1'inci, 2'nci ve 3'üncü maddelerinin değiştirilmesinin teklif dahi edilemeyeceği hükmüne bağlanıyor.

Anayasanın 27. maddesinde yapılan bu düzenlemede, "Başlangıç" kısmındaki temel ilkeler ve 1'inci, 2'nci, 3'üncü maddelerin içerikleri ile bilim ve sanatı yayma hakkının sınırları çiziliyor, bilim ve sanatı yayma özgürlüğüne sınırlamalar getiriliyor. Bilim ve sanatı yayma hakkı, ancak "Atatürk milliyetçiliği, ilke ve inkılapları" çerçevesinde vardır.

Anayasanın bu maddesinde yapılan düzenleme aracılığıyla bilim ve sanatı yayma hakkına, düşünceyi yayma özgürlüğüne ne gibi yasal sınırlamaların getirilebileceği çok acı ve açık olarak görülmektedir.

c) Anayasanın "Basın Hürriyeti" başlığını taşıyan 28. maddesi ile düşünce özgürlüğüne sınırlamalar getirilmiştir.

- 28. maddenin 4. paragrafı ile basın özgürlüğünün sınırlandırılmasında anayasanın 26. ve 27. maddelerinin uygulanacağı hükmüne bağlanmıştır.

- 28. maddenin 5. paragrafı ile

- Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya

- Suç işlemeye ya da

- Ayaklanma ve isyana teşvik eder nitelikte olan veya

- Devlete ait gizli belgelere ilişkin bulunan her türlü haber ve yazının basılması, yayılması, dağıtılması ve

başkasına verilmesi yasaklanmak suretiyle düşünceyi yayma özgürlüğüne sınırlamalar getirilmiştir.

4- Yasalara bırakılan sınırlamalar.

Burada söz konusu olan sınırlamalar, anayasada düşünce özgürlüğüne getirilen somut sınırlamalar ve bu somut sınırlamalara göre getirilebilecek yasal sınırlamalardan başka, çeşitli maddelerde açıkça gönderme yapılarak yasalara bırakılan düzenlemeler yoluyla getirilebilecek diğer sınırlamalardır.

Yazımızın çerçevesi izin vermediği için, bu konuda ayrıntıya girmekten kaçınarak sadece işaret etmekle yetiniyoruz. Bu anayasal düzenlemeler, normal dönemler için geçerli düzenlemelerdir. Olağanüstü dönemlerle ilgili anayasal düzenlemelerin, devlet yapısı ve devlet organlarının ilişkileri ve işleyişleri konusu çerçevesinde ele alınmaları gerektiği düşüncesindeyiz.

Bu nedenle, düşünce özgürlüğünün olağanüstü dönemlerle ilgili anayasal düzenlemeler içindeki durumunu burada ayrıntılı olarak incelemek istemiyoruz. Ama şimdilik, olağanüstü dönemlerde düşünce özgürlüğünün, temel hak ve özgürlüklerin adlarının dahi olamayacağını belirtmeliyiz.

Bir devlette yürürlükte olan rejimin yasal yapısını ve çerçevesini, yürürlükteki anayasa çizer. Rejimi belirleyen ve tanımlayan en önemli araç, anayasadır. Temel hak ve özgürlüklerin, demokrasinin, laikliğin durumları ve konumları, anayasa tarafından tanımlanır ve belirlenir.

Türkiye'deki temel hak ve özgürlüklerin, düşünce özgürlüğünün durumunu da bu bağlamda ele alıp var olan anayasal koşullar ve ilişkiler içinde değerlendirmek gerekir.

1982 Anayasası, yukarıda çok kısa

ve öz olarak sunmaya çalıştığımız genel ve özel maddelerindeki düzenlemelerle siyasal iktidarlara, düşünce özgürlüğüne yasal düzeyde kendi anlayışlarına uygun olarak istedikleri gibi sınırlamalar getirmelerine, çok geniş anayasal olanaklar ve dayanaklar yaratmıştır. Çizilen bu sınırlar içinde düşünce özgürlüğünün var olabileceğini söylemek olanaklı değildir. Sadece adı var olan düşünce özgürlüğü, tamamen siyasal iktidarların takdir ve keyiflerine bırakılmıştır, hiçbir güvencesi yoktur.

Hal böyle iken, TMY'nin 8. maddesinin yürürlükten kaldırılması isteginin politik gündeme ve kamuoyuna bu şekilde getirilmiş olmasının anlamı ve demokratikleşme çabalarına, temel hak ve özgürlüklerin, düşünce özgürlüğünün sorunlarını çözümüne katkısı ne olmuştur?

Türkiye'de demokratikleşmenin ve düşünce özgürlüğünün sorunları ya da en önemli sorunu, bu yasa maddesinin yürürlükten kaldırılıp kaldırılmamasından ibaret imişçesine kamuoyunda kanılar ve beklentiler uyandıran bu yaklaşımın anlamı, ya demokratikleşmenin, temel hak ve özgürlüklerin sorunları konusunda çok yanlış düşüncelere sahip olmak ya da halkı bu konuda yanıltmaktır.

Bu yaklaşımın anlamı, ya demokratikleşmenin nasıl gerçekleşebileceği, temel hak ve özgürlüklerin sorunlarının nasıl çözülebileceği konusunda bir düşünceye sahip olmamak ya da halkı bu konuda yanıltmaktır.

Demokratikleşme çabalarının, temel hak ve özgürlüklerin sorunlarını çözmeye çabalarının, her şeyden önce, devlet sınırları içindeki siyasal iktidar sorununun demokrasinin ve özgürlükten yana siyasal güçler lehine

çözülmesine yönelik olması gereken, bu devletin bütünlüğüne karşı propaganda ve gösteri yapmayı yasaklayan bir yasa maddesinin yürürlükten kaldırılmasını demokratikleşmenin ve özgürlüklerin en önemli sorunu imiş gibi kamuoyuna ve politika gündemine getiren bu yaklaşım, demokratikleşmenin ve özgürlüklerin sorunlarını çözmeye hiçbir katkıda bulunmamış, aksine, halk yığınlarına, demokrasi ve özgürlük istemlerini Türkiye'yi bölüp-parçalama istemleri olarak, demokrasi ve özgürlük isteyenleri de Türkiye'yi bölüp-parçalama isteyenler olarak göstermeye çalışan demokrasi ve özgürlük düşmanlarının bu çabalarına katkıda bulunmuştur.

Temel hak ve özgürlükler, bir taraftan kendi aralarında, diğer taraftan demokrasi ile bir bütünlük oluştururlar. Birinin olmadığı yerde, diğerlerinin varlığı da söz konusu değildir.

1982 Anayasası'nda düzenlenen düşünce özgürlüğünün durumu da kendi mantığı içinde çok uyumlu bir bütünlük arzeden anayasanın bu uyumlu içeriğinin ve bu içeriğe hâkim olan zihniyetin tam bir yansımasıdır. Türkiye'de demokratikleşmenin, temel hak ve özgürlüklerin sorunları, belli yasa maddelerinin değiştirilmesi ya da yürürlükten kaldırılması sorunu değildir.

Türkiye'de bir rejim sorunu vardır. Bu rejimin adını koyup tanımlamadan, ne Türkiye'de demokratikleşmenin ve özgürlüklerin sorunlarını anlamak, ne bu sorunlara doğru ve sağlıklı bir şekilde yaklaşmak ne de bu sorunların çözümlerine katkıda bulunmak mümkündür.